

بسم الله الرحمن الرحيم

حضرت عبدالعظیم حسنی علیه السلام مبلّغی نمونه و تأثیرگذار

نویسنده: حجت الاسلام و المسلمین حسینعلی عبداللّهی

مقدمه : بنابر آنچه از مطالب تذکره نویسان اسلامی بر می آید ، حضرت عبدالعظیم حسنی (ع) در حدود سال ۲۵۰ (هـ. ق) بر حسب امر مبارک امام علی النقی الهادی (ع) برای ترویج و تبلیغ احکام دین مبین اسلام و پیشوائی جماعت شیعیان از عراق وارد شهر ری گردید.

این نوشتار، می کوشد تا کارکرد های تبلیغی حضرت عبدالعظیم حسنی را در طول عمر با برکتش بررسی نماید.

۱. شخصیت شناسی حضرت عبدالعظیم حسنی (علیه السلام)

حضرت عبدالعظیم حسنی، در چهارم ربیع الثانی سال ۱۷۳ هجری در شهر مدینه چشم به جهان گشود. ایشان فرزند عبدالله بن علی، از نوادگان امام حسن مجتبی (علیه السلام) بود که نسبتش با چهار واسطه به آن حضرت می رسید.

«عبدالعظیم»، از دانشمندان شیعه و از راویان حدیث ائمه ی معصومین (علیهم السلام) و نیز از چهره های بسیار محبوب و مورد اعتماد، نزد اهل بیت عصمت و طهارت (علیهم السلام) به شمار می رفت. دوران وی، گرچه عصر حاکمیت عباسیان و ایجاد خفقان و سخت گیری نسبت به شیعیان بوده است، ولی مدافعان دین و حافظان مکتب که روایات امامان را ثبت و نقل می کردند، نقش عمده ای در پاسداری و صیانت از فرهنگ والای اهل بیت (علیهم السلام) داشتند و این بزرگوار نیز یکی از سنگربانان عقیده ی تابناک تشیع محسوب می شود که در حفظ و انتشار سخنان ائمه ی اطهار، سخت کوشا بود و ستایش های فراوان ائمه (علیهم السلام) از وی نشان دهنده ی شخصیت والای علمی و معنوی وی می باشد.

۲. حضرت «عبدالعظیم» مورد پسند رسول خدا و مردم بود

شیخ بزرگوار، صدوق می نویسد: «حضرت عبدالعظیم (علیه السلام)» شخصی خدا پرست، پارسا و پسندیده ی خدا و رسول خدا - صلی الله علیه و آله - و مردم بوده است [۱].»

۳. تربیت یافته مکتب سه امام (علیهم السلام)

یکی از ویژگی های مهم در زندگی حضرت عبدالعظیم (علیه السلام) این بود که توفیق یافت محضر پرفیض سه حجت الهی را که عبارتند: از امام رضا، جواد و امام هادی (علیهما السلام) درک نماید، از تعالیم آن بزرگواران بهره مند گردد و سخنان و روایات آنان را به نسل های بعد منتقل نماید. وقتی امام رضا (علیه السلام) در مدینه به سر می برد، برای حضرت عبدالعظیم (علیه السلام) امکان دیدار با حضرتش فراهم بود؛ پس از شهادت آن حضرت، که امامت به امام جواد (علیه السلام) رسید، در آن مدت که امام نهم در مدینه بود، این سعادت و توفیق همچنان برای حضرت عبدالعظیم (علیه السلام) فراهم بود که با آن حضرت، تماس و دیدار داشته باشد و از دانش آن بزرگوار، بهره گیرد. گاهی نیز سوالات خود را به صورت نامه از امام می پرسید و جواب مکتوب از امام دریافت می کرد.

سرشارترین و حسّاس ترین مقطع حیات حضرت عبدالعظیم، دوران امام هادی (علیه السلام) بود؛ گرچه امام هادی (علیه السلام) بخشی از عمر خویش را در یک منطقه ی حفاظت شده ی نظامی و تحت نظر، در «سامرا» گذراند و در آن دوران، امکان ارتباط شیعیان با آن حضرت، کمتر و با مشکلاتی همراه بود؛ اما عبدالعظیم حسنی (علیه السلام) در همان زمان هم به محضر امام هادی (علیه السلام) می رسید و از او رهنمود می گرفت.

۴. تبلیغ پنهانی (چهره به چهره)

حضرت عبدالعظیم به صورت یک مسافر ناشناس، وارد ری شد و در محله ی «ساربان» در کوی «سکة الحوالی» به منزل یکی از شیعیان رفت. مدتی در زیر زمین آن خانه به سر می برد و مردم از حضورش بی خبر بودند و تنها افراد انگشت شماری از شیعیان او را می شناختند و از حضورش در آن محله، مطلع بودند که آنان هم می کوشیدند که این خبر، فاش نشود تا خطری جان ایشان را تهدید نکند. اما با گذشت زمان، افراد بیشتری حضرت عبدالعظیم (علیه السلام) را می شناختند و به خانه اش رفت و آمد می کردند تا از علوم و روایاتش بهره گیرند و عطر خاندان عصمت را از او ببویند [۲].»]

آری! شیعیان آن خطّه، حضرت عبدالعظیم را یادگاری از امامان خویش می دانستند و پروانه وار به گرد شمع وجودش طواف می کردند و بر موقعیت علمی و دینی او ارج می نهادند و مسائل شرعی و مشکلات دینی خویش، را بوسیله ی او حل می نمودند.

۵. غروب خورشید ری

بنابر قول مشهور، خورشید فروزان ری، حضرت عبدالعظیم حسنی (علیه السلام) در پانزدهم شوال ۲۵۲ هجری، غروب کرد [۳] و در پی آن شعله‌ی دیرپای حق و ایمان در آن دیار، فرو خوابید. خبر درگذشت آن بزرگوار، دهان به دهان گشت و مردم شهر، جملگی سیاه پوش شدند و بر در خانه‌ی آن حضرت صدا به گریه و شیون بلند کردند و پس از آنکه پیکر مطهر حضرت عبدالعظیم (علیه السلام) در میان خیل عظیم مردم تشییع شهر، در آن شهر به خاک سپرده شد.

قرن هاست که حرم با شکوه حضرت عبدالعظیم (علیه السلام)، با جلوه‌ای ملکوتی و معنوی که داشته، کهربای جانهای مشتاق و دلهای پاک بوده است و همواره قلوب اهل معرفت، کبوتر وار برگرد حرمش طواف کرده است.

۶. زیارتش معادل زیارت امام حسین علیه السلام

فرهنگ زیارت در مکتب شیعه، از شیوه‌های اساسی احیای نام و یاد بزرگان، عالمان و اولیای خدا است. حضور یافتن در کنار قبور انسانهای والا و برجسته، هم ارج نهادن به پاکی و صداقت و ایمان و جهاد آنان است و هم الگوگیری از زندگی و الهام جویی از نام و یاد ایشان است، لذا تشویق‌های بسیاری که در روایات اسلامی پیرامون زیارت مرقد ائمه‌ی معصومین و امامزادگان بزرگوار آمده است، یک دستور تربیتی و ارشادی است. زیارت حرم باصفای حضرت عبدالعظیم حسنی علیه السلام نیز در همین راستا مورد تأکید و توجه بوده است که در روایتی از امام هادی (علیه السلام) آمده است که هر کس قبر حضرت عبدالعظیم (علیه السلام) را زیارت کند، خداوند بهشت را به او پاداش می‌دهد [۴].»

و همچنین در نقل دیگری آمده است که مردی از اهل ری، خدمت امام هادی (علیه السلام) رسید. امام از او پرسید: کجا بودی؟ گفت: به زیارت سید الشهداء (علیه السلام) رفته بودم. حضرت فرمود: بدان که اگر قبر عبدالعظیم حسنی را زیارت کنی، گویا حسین بن علی علیه السلام را زیارت کرده‌ای [۵].»

اینکه زیارت حضرت عبدالعظیم (علیه السلام) پاداش بهشت دارد و یا همچون زیارت کربلا ارزشمند است، دلیل و نشانه‌ی مقام والا و عالی آن سید بزرگوار در نزد خدا و اهل بیت عصمت (علیهم السلام) است؛ چراکه وی در آن دوران سخت و پرخطر، مطیع امامان بود و فروغ احادیث و کلمات نورانی ائمه‌ی اطهار (ع) را در شهرهای مختلف می‌گستراند؛ لذا فعالیت او در چنان شرایط خطیر از ارزش خاصی برخوردار بود.

۷. انتظار فرج از دیدگاه حضرت عبدالعظیم حسنی(ع)

حضرت عبدالعظیم می گوید: «امام جواد(علیه السلام) برای من فرمود: «به درستی که قائم خاندان ما همان «مهدی» است که واجب است در زمان غیبتش، انتظار او کشیده شود و در ظهورش اطاعت گردد. سوگند به خدایی که محمد را به رسالت برانگیخت و ما را به امامت مبعوث نمود، اگر از دنیا فقط یک روز باقی بماند، آن روز آنچنان طولانی خواهد شد که مهدی(علیه السلام) از پشت پرده ی غیبت ظهور خواهد کرد و زمین را پر از عدل و داد خواهند نمود. خداوند امور ولی عصر را در یک شب، اصلاح خواهد نمود؛ به همان روشی که امر «موسی بن عمران» را در یک شب اصلاح کرد....بهترین اعمال شیعیان ما انتظار فرج است [۶]».

۸. مبارزه با افکار خرافی رویکرد تبلیغی سیدالکریم(ع)

یکی از ویژگی های شخصیتی ایشان مبارزه با خرافات بود و مبارزه با افکار خرافی در مقابل با شیعیان را جهاد فرهنگی می دانستند. هیچ وقت نبود که ایشان جایی باشد و در آنجا نزاع و درگیری میان فرق صورت گیرد و یکی از دستاوردهای عظیم ایشان در ری این بود که در حالی محدث العظیم و سیدالکریم بود، وجودش در زمان حیاتشان متاثر از سلوک معصومین(ع) بود و همانند اهل بیت(ع) با مردم با تواضع رفتار می کرد و برخوردشان با دشمنان هم همراه با رافت و بر اساس تعالیم اهل بیت(ع) بوده است.

۹. برکات هجرت سیدالکریم(ع) به ری

برکات حضور فرزندان معصومین(ع) و امامزادگان در هیچ کشوری به اندازه کشور ما نبوده است، این موضوع در توسعه و ترویج فرهنگ اهل بیت(ع) در ایران موثر بوده است. حضرت عبدالعظیم(ع) وقتی به ایران آمد، شیعیان در مظلومیت به سر می بردند، به طوری که به عنوان شهروند ایرانی به صورت مخفیانه زندگی می کردند و یکی از دلایلی که حضرت عبدالعظیم الحسنی(ع) به صورت مخفیانه در ری زندگی می کرد، همین عامل بود. زمانی که خبر حضور وی به گوش شیعیان رسید، دوستان و محبان اهل بیت(ع) از گوشه و کنار دنیا به دیدار وی می آمدند و از سخنان وی استفاده می کردند.

انوار ایشان به قدری در کشور ما برکات به همراه داشت که ری به تدریج به عنوان کانون اصلی شیعه در ایران تبدیل شد. به دلیل برکات علمی ایشان، شهر «ری» به عنوان پایگاه عظیم علوم دینی و اسلامی

شناخته گردید و به معارف دینی قوام بخشیده شد، دانشمندان بسیاری در این شهر تربیت و مدارس علمی شکل گرفت و موجب شد که ایران امروز به عنوان کشور شیعی قوی شناخته شود.

منبع: پایگاه اطلاع رسانی بلاغ

پی نوشت:

[۱]. [من لایحضره الفقیه، ج ۲، ص ۸۰.

[۲]. [امام زادگان ری، ج ۱، ص ۱۲۰.

[۳]. [همان منبع، ص ۱۲۲.

[۴]. [کامل الزیارات، ص ۳۲۴.

[۵]. [همان.

[۶]. [کمال الدین، ج ۱، ص ۱۸۸.